

Istoričar Čarls Ingrao, direktor Inicijative naučnika

Mitovi ubijaju

Dinko Gruhonjić

Jugoslovenska katastrofa je bila u velikoj meri uzrokovana mitovima koji su se prenosili kroz generacije u različitim narodima bivše Jugoslavije. Taj proces mitologiziranja je nastavljen u ratovima u protekloj deceniji, tako da sve strane danas imaju različita i mahom pogrešna tumačenja onoga što se u ratovima dogodilo, kaže u Čarls Ingrao, istoričar s Univerziteta Perđu u SAD. Ingrao je ujedno i direktor tima od oko 300 naučnika iz 27 zemalja sveta, koji su uključeni u projekat Inicijativa naučnika, čiji je cilj da se napiše zajednička istorija poslednjih 20 godina koju će prihvatiti svi u regionu bivše Jugoslavije. Naravno, među tim naučnicima su i Srbi, Hrvati, Bošnjaci, Albanci... Svim naučnicima predstavljene su činjenice i argumenti svih strana koje su do juče ratovale. I za sve te naučnike zajedničko je jedno: u svom istraživanju oni koriste isključivo naučne metode, ne prihvataju mitove. Tamo gde ne raspolazu odgovarajućim brojem činjenica, nastavljaju da istražuju dalje.

Čini se da ovde, u regionu, baš i nema previše političke volje da se o nedavnoj prošlosti priča otvoreno?

Nažalost, političari osećaju da moraju nastaviti da gaje mitove stvorene tokom ratova da bi ponovo pobedili na izborima. Čak iako mnogo političara zapravo zna da mnoge od tih „istina“ nisu nikakve istine. Dakle, do juče zaraćene strane ne žele da prihvate činjenice iako za te činjenice znaju i naučnici i političari.

Kada sva istraživanja budu završena, predstavice ih političarima širom regiona. Dosad smo dobili uveravanja od mnogih sadašnjih političkih lidera, koji su se složili da pogledaju šta izveštaji sadrže. Sigurni smo da će svaka od strana smatrati da je povređena ovim izveštajima. Ali, ono što želimo to je da poručimo ljudima u regionu da su ih političari lagali devedesetih godina prošlog veka i da su ih možda lagali u poslednja dva veka. Želimo da ljudima pokažemo kako priče o tome da u ovom regionu nikada nije bilo zajedničkog života i da takav život nije moguć – naprosto nisu tačne. I za takvu tvrdnju postoje brojni dokazi. I kad sad pogledamo koliko je ljudi patilo zbog raspada bivše Jugoslavije, moramo prepo-

znati da demokratija i mediji mogu učiniti mnogo štete ukoliko ne mogu da pričaju slobodno o onome što svi znamo.

Da li vam je ambicija da takav veliki istraživački rad možda uđe i u udžbenike u regionu, kao potencijalna zajednička istorija?

Naravno, nadamo se da naše istraživanje neće samo završiti u obliku knjige koju niko neće koristiti, već da će biti usvojeno i kao udžbenik, kako mitovi ne bi postavili da se prenose i na sledeće generacije. Da te generacije, kada za 20 godina budu imale pravo glasa, neće glasati oslobođene na mitove. Nadamo se da će političari imati tu mogućnost da slobodno govore o onome do čega smo mi u istraživanju došli i da ih zbog toga niko neće optužiti da su anti-Srbi, anti-Hrvati, antipatrioti...

S druge strane, i većina Amerikanaca zna da je politika sadašnje američke vlade bazirana upravo na mitovima, a ne na činjenicama. Dakle, ljudi u vašem regionu treba da znaju da se svi ljudi, u svim demokratijama susreću sa sličnim problemima. S jedne strane, tu su glasači koji veruju u ono što im se kaže, a s druge strane, tu su u ogromnoj manjini i naučnici koji znaju istinu, ali jednostavno nisu u prilici da tu istinu prenesu i građanima. Na primer, mi Amerikanci smo u vreme rata za nezavisnost proterali oko 18.000 ljudi tokom 80-ih godina XVIII veka. Amerikanci ne znaju da je danas više od milion Kanađana direktno potomstvo onih koje smo proterali. Kanađani znaju za taj slučaj, to je deo njihove istorije, ali taj neprijatni deo nije ušao u našu zvaničnu istoriju. Jer to je jedan od američkih mitova: da smo se mi borili za nezavisnost i za slobodu, a ne da smo u ropstvo stavili toliko Afroamerikanaca ili da smo proterali 18.000 Kanađana. Dakle, svi mi imamo mitove.

Šta je zajednički imenitelj za ratove na prostoru bivše Jugoslavije kada su vlasti u Srbiji u pitanju?

Za sve sukobe na prostoru bivše Jugoslavije zajedničko je da su Srbi imali neke zahteve, koji su na kraju krajeva bili legitimni, ali je onda nastupao Milošević i te probleme rešavao sredstvima koja nikako nisu legitimna. Dakle, mi smo se potrudili da razumemo zabrinutost Srba, recimo, za sudbinu pod Tudmanovim režimom, ali istovremeno, Srbi moraju da prepoznaju

šta se zaista desilo pod Miloševićevim režimom i kakvi su sve mitovi bili aktuelni. Ukoliko se tih mitova ljudi ne oslobode, oni će biti žrtve i u budućnosti. Ljudi u Srbiji treba da shvate da je Miloševićev režim glavni počinilac zločina u ratovima u protekloj deceniji.

Nažalost, mi i danas prisustvujemo situacijama kada je jasno da se i najnovija istorija prepravlja. Ukoliko prepravljanje istorije vodi zajedničkom životu, pomirenju, to je onda u redu, ali ako vodi daljim podelama – a u ovom slučaju vodi – onda to nije u redu, jer rezultira ratovima, strašnim patnjama, uništenim familijama... Teško je biti naučnik i videti kako se taj proces odvija, a ne biti u mogućnosti da taj proces zaustaviš. Mi pokušavamo to da uradimo u bivšoj Jugoslaviji.

Nažalost, malo je primera nacija u svetu koje su se „sopstvenim kapacitetima“, dakle bez pritiska sa strane, uspele suočiti s prošlošću. Možda je dobar primer za to bivša Zapadna Nemačka, ali i tamo se proces denacifikacije posle Drugog svetskog rata odigrao pod jakim pritiskom sa Zapada...

Zapadna Nemačka je definitivno dobar primer, oni se zaista jesu promenili. A možda najbolji primer kako lideri mogu da promene način razmišljanja ljudi jesu Sovjetski Savez i Mihail Gorbačov. Gorbačov nije morao da bude ponovo izabran. On je pogledao komunizam, shvatio da je to čista propast i pošto nije morao da razmišlja o tome da li će biti ponovo izabran, mogao je da kaže svima u Politbirou, u medijima: „Naš sistem mora da se menja“. Svi su znali da je on u pravu, ali je on imao hrabrosti da to kaže. Gorbačov je na taj način promenio svetsku istoriju. Međutim, pitanje je da li bi Gorbačov to mogao da uradi da je bio demokratski izabran lider? Ironija je, dakle, u tome što ukoliko imamo demokratiju, demokratski političari veoma često nemaju dovoljno hrabrosti da kažu istinu, baš zato što razmišljaju da li će ih to koštati reizbora. Dođuše, veliki državnici u demokratskim sistemima mogu da promene svest ljudi, kao što je to uradio Abraham Linkoln u mojoj zemlji, kada je Amerikance ubedio da je ropstvo loše i da treba da bude ukinuto. Ali, veoma je mali broj ljudi koji mogu da promene svest ljudi i nakon toga ponovo budu izabrani.

Inicijativa naučnika

U okviru projekta Inicijativa naučnika formirano je deset istraživačkih timova koji su se suočili s deset kontroverznih tema, počevši od vremena kada je Kosovo imalo autonomiju i kakva je tada situacija bila sa srpskom manjinom na Kosovu, kako su bili tretirani od većinske albanske vlasti na Kosovu... Zatim, naučnici su istraživali proces raspada Jugoslavije, kroz rat u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, na Kosovu, NATO intervenciju i rad Haškog tribunala. U rad svakog tima bili su uključeni naučnici iz različitih zemalja, različitih nacionalnosti, njih od 10 do 35. Sedam timova je dosad doврšilo rad. Svaki završeni projekat potom se preko medija predstavlja javnosti u regionu. U sledeća tri meseca biće završena još tri izveštaja: rat u Hrvatskoj, etničko čišćenje u Bosni od 1992. do 1995. godine i poslednji o Kosovu pod Miloševićevim režimom od 1990. do 1999. godine. Štampanje knjige u kojoj će biti zastupljeni radovi svih istraživačkih timova može se očekivati početkom 2007. godine.

Foto: Bela

Vladimir Cvetković o debaklu SCG u Nemačkoj

Labudova p(j)esma

Konstantin Radulović

Svega 270 minuta na svetskom prvenstvu u Nemačkoj trebalo je fudbalerima Srbije i Crne Gore da od heroja nacije stignu do stuba srama. Tri poraza od selekcija Holandije, Argentine i Obale Slonovače dokazala su da ova generacija nije dorasla ovako velikom takmičenju. Vladimir Cvetković, medadžer Fife, direktor „Crvene zvezde“ u vreme kada je

ovaj klub postao prvak sveta, dakle prvi čovek tima koji je postigao najviši rezultat domaćeg fudbala, smatra da razloga za debakl ima i previše – ali čini se da je osnovni problem u precejivanju mogućnosti i katastrofalnoj timskoj atmosferi.

– Ne može se istim pristupom ući u kvalifikacije i na samo Svetsko prvenstvo. Baš zbog toga što smo napravili tu grešku, došli smo dovde. Selektora Iliju Petkovića izuzetno cenim, ali smatram da je napravio veliku grešku kada je pozvao sina Dušana. U stva-

ri, mnogo veći problem je u tome što mu je dopustio da napusti reprezentaciju. Kada ga je već zvao, Dušan je morao da igra, a ovako se pokvarila atmosfera u timu – kaže Cvetković.

Pred početak šampionata pričalo se da je naš najveći adut sjajna atmosfera u timu, da bi se na kraju ispostavilo da od tog zajedništva nema ništa. Šta je uticalo da se to promeni?

– Čim neko potencira slogu i zajedništvo, to znači da nešto ne valja. Ne sećam se da je reprezentativce bilo ko pitao o slozi, a oni su to stavljali u prvi plan. Smatram da to drugarstvo uopšte

nije bitno. Neophodno je da svi rade svoj deo posla, a da li se van terena vole ili ne, to je njihova stvar. Koliko je samo primera da se ljudi koji se bave istim poslom ne vole, ali uspevaju da deluju kao tim. Na primer, u reprezentacijama Brazila i Francuske svojevremeno su bile svađe pa su oni osvajali Svetska prvenstva. Ako se ne varam, i Šveđani su se potukli na treningu pa su uspeali da se plasiraju u drugi krug Mundijala.

Kako komentarišete činjenicu da su Nemanja Vidić, Mateja Kežman i Ognjen Koroman reprezentaciju napustili pre poslednjeg duela s Obalom Slonovače?

Napuštanje reprezentacije je skandal. Ono verovatno najbolje govori o tom zajedništvu, o kojem su reprezentativci toliko pričali. A šta tek da kažem o objašnjenju da je želja bila da se smanje troškovi Saveza? Pa da su svi oni veliki drugari, mogli su iz svog džepa platiti tih nekoliko stotina evra i tako sačuvati kolektivni duh. Primera radi, Didije Drogba takođe nije imao pravo da nastupa u susretu s plavima, ali je sve vreme ostao uz reprezentaciju. S klupe je posmtarao poslednjih 90 minuta svog tima, a možda i najviše od svih slavio njegovu pobedu. Ko zna, možda je on i najzaslužniji što su Afrikanci uspeali da preokrenu rezultat.

Koji su razlozi ovako slabog izdanja reprezentativaca Srbije i Crne Gore?

Ima mnogo toga o čemu bih mogao da pričam, ali ne želim da se osvrćem na sve te priče. Mogu samo reći da 31 selekcija u Nemačkoj pred početak svog susreta sluša himnu, a mi smo osuđeni na zvižduke. Ostali imaju državu, zastavu, grb za koji se bore, dok kod nas to ne postoji. Ima tu još mali milion stvari, ali da ne otvaramo sad tu temu.